

Medpredmetno povezovanje glasbene in likovne umetnosti

Prejeto 17.11.2021 / Sprejeto 22.02.2022

Znanstveni članek

UDK 37.018.43:004:73+78

KLJUČNE BESEDE: medpredmetno povezovanje, poučevanje na daljavo, glasbena umetnost, likovna umetnost, informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT)

POVZETEK – Medpredmetno povezovanje glasbene in likovne umetnosti v novi digitalni realnosti v prvem in drugem izobraževalnem obdobju je lahko za strokovne delavce vzgojno-izobraževalnih zavodov izziv, saj so morali pričeti razmišljati o načinu podajanja učnih vsebin na daljavo, da bo glasbeno in likovno znanje učinkovito in celostno. S kvalitativno raziskavo, ki je bila izvedena na osnovi intervjujev 24 učiteljev slovenskih osnovnih šol Obalno-Kraške statistične regije, smo preučili izvajanje medpredmetnih povezav glasbenih in likovnih vsebin na daljavo z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ugotovili smo, da so učitelji pri načrtovanju in izvajanju medpredmetnega učnega procesa premalo upoštevali možnosti, ki jim jih ponuja sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija. Način izvajanja povezav je hkrati pokazal na šibko razumevanje posebnosti medpredmetnega povezovanja in je vplival na neučinkovit transfer spoznanih pojmov, kar se je pokazalo na izdelkih učencev. Pridobljeni podatki bodo pripomogli k odpravi nejasnosti pri izvajanju medpredmetnih povezav na daljavo ob smiselni uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Received 17.11.2021 / Accepted 22.02.2022

Scientific paper

UDC 37.018.43:004:73+78

KEYWORDS: interdisciplinary connection, distance learning, art of music, music, fine arts, information and communication technology (ICT)

ABSTRACT – Cross-curricular integration of music and fine arts in the new digital reality in the first and second educational period can be a challenge for professionals at educational institutions, as they have to start thinking about how to provide distance-learning content to make knowledge of music and art effective and integrated. With a qualitative study, which was conducted through interviews with 24 teachers at Slovenian primary schools, we examined the implementation of interdisciplinary connections between music and art content at a distance using information and communication technology (ICT). We found that teachers did not take into account the possibilities offered by modern ICT when planning and implementing the interdisciplinary learning process. At the same time, the way the connections were made showed a weak understanding of the specifics of interdisciplinary connections and resulted in an inefficient transfer of learned concepts, which was reflected in the pupils' artworks. The obtained data will help to eliminate ambiguities in the implementation of interdisciplinary connections in the distance learning process with a sensible use of ICT.

1 Uvod

Organiziranje in izvajanje učnega procesa, ki smo ga bili vajeni do marca 2020, so morali strokovni delavci vzgojno-izobraževalnih zavodov prilagoditi zaradi dogodkov, vezanih na zdravstveno situacijo (Kustec idr., 2020; Odredba o razglasitvi ..., 2020). Strokovni delavci so se soočali z vprašanji o učinkovitih načinih izvedbe pouka na daljavo, da bo tako pridobljeno znanje uporabno, trajno in celostno. Pokazala se je priložnost za učinkovitejšo vključitev sodobnih in inovativnih didaktičnih pristopov. Eden izmed teh je tudi medpredmetno povezovanje, ki je celosten didaktični pristop, s katerim lahko horizontalno ali vertikalno povezujemo učne vsebine, znanja in učne

spretnosti različnih predmetnih področij (Sicherl Kafol, 2015). Učitelji uporabljajo medpredmetne povezave tudi pri poučevanju umetniških predmetov, vendar je v praksi še zaslediti nejasnosti in neučinkovite povezave, ki ne vodijo k razvijanju celostnega znanja (Birsa, 2016; Birsa in Kopačin, 2020). Povezovanje glasbenih oziroma likovnih vsebin in prenos znanja lahko poteka znotraj enega predmeta ali ločeno pri posameznem predmetu. Z načrtovanjem medpredmetnih povezav se izognemo razdrobljenosti učnih vsebin, hkrati pa poskrbimo za celostno obravnavo pojmov. Bistveno pri tem pa je načrtovanje v skladu s predpisanimi učnima načrtoma za glasbeno in likovno umetnost (Birsa, 2018).

Izvajanje medpredmetnih povezav ni vezano le na šolski fizični prostor. Izvajamo jih lahko tudi v kulturnih oziroma drugih ustanovah ali v naravi. Način in kraj izvedbe je odvisen od različnih faktorjev. V letu 2020 se je pouk iz šolskih klopi preselil v domove učencev. To se je zgodilo z izdajo Odredbe o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (covid-19) na območju Republike Slovenije (2020), ki jo je z začetkom veljavnosti 12. marca 2020 razglasilo Ministrstvo za zdravje RS. Zaradi tega ukrepa so morali učitelji v trenutku svoj pedagoški proces začeti izvajati po spletu, pri čemer je pomembno vlogo igrala informacijsko-komunikacijska tehnologija (v nadaljevanju IKT).

V prispevku so podane ugotovitve in rezultati kvalitativne raziskave, s katero smo želeli ugotoviti, ali in kako so učitelji prvega in drugega izobraževalnega obdobja v novi digitalni realnosti izvajali medpredmetne povezave med omenjenima umetniškima predmetoma.

Povezovanje glasbenih in likovnih vsebin

V učnem procesu načrtujemo povezave na način, da poteka spoznavanje vsebin na osnovi že usvojenega znanja, kar pomeni, da naj bi učenci pri pouku že poznane pojme povezovali z novimi. Pri učencih tako razvijamo predvsem zmožnosti prepoznavanja naučenega, ohranitev izkušnje ter uporabo znanja z reprodukcijo oziroma replikacijo naučenega (Fogarty, 2009; Huat See in Kokotsaki, 2016; Tacol, 2007).

Pri načrtovanju povezav med glasbeno in likovno umetnostjo smo pozorni na celotno elementarno znanje učencev. Določiti moramo jasne in konkretne cilje, ustvarjalne koncepte, razvijati spretnosti pri uporabi različnih na primer likovnih materialov ter pripomočkov, večati estetsko, emocionalno ter socialno kakovost, ki bo nakazala znanja učencev pri posameznem umetniškem predmetu. Skrbno moramo načrtovati tudi vidik spoznavne strukture in razmisliti o primernosti izbranih vsebin, ki jih bomo povezovali (Tacol, Frelih in Henigman, 2012).

Pri izvajanju medpredmetne povezave imata predmeta lahko različno vlogo. Lahko je nosilna, poudarjena ali podporna vloga, in sicer ne glede na izbrano strategijo povezovanja. Nosilno vlogo ima tisto predmetno področje, iz katerega izhajajo povezave. Podporna ima tisto, ki prispeva k doseganju skupnega cilja, poudarjeno pa tisto predmetno področje, ki dosega lastne predmetne cilje in bistveno vpliva na uresničitev skupnega cilja (Rutar Ilc in Pavlič Škerjanc, 2010). Predvsem v nižjih razredih osnovne šole je zaradi nepojmovnega povezovanja in nepoznavanja učnih načrtov obeh umetniških predmetnih področij v praksi zaznati nejasnosti pri načrtovanju in izvajanju povezav. Ugotovitve raziskav (Baloh, 2015; Birsa, 2017; Birsa in Kopačin, 2020; Sardoč, 2004)

so razkrile, da učna načrta sicer vključujeta priporočila za medpredmetne povezave, se je pa izkazalo, da navedeni pojmi za izvedbo medpredmetnih povezav niso vedno najprimernejši in relevantni. Nekatera priporočila so zelo skopa in ne dajejo smiselnih izhodišč za povezovanje, kar pomeni, da se uresničujejo predvsem cilji enega predmeta, medtem ko so cilji sodelujočega predmeta zapostavljeni.

Poučevanje in učenje v novi digitalni realnosti

V slovenskih vzgojno-izobraževalnih zavodih so nove okoliščine vplivale na vzpostavitev nove digitalne realnosti zaradi nadgradnje uporabe IKT. Njena implementacija je v veliki meri odvisna od tehnološke opremljenosti okolja, v katerem pouk poteka, in IKT-kompetenc uporabnikov, to je učiteljev, staršev ter učencev (Dubovicki in Balen, 2018). Z vzpostavitvijo učenja na daljavo se tako od učencev prvega in drugega izobraževalnega obdobja kot od staršev terja obvladovanje različnih novih veščin in sposobnosti, ki slonijo na poznavanju IKT (Istenič Starčič, 2020; Perger, 2018). IKT-kompetence učiteljev so postale pomembne, saj so za poučevanje morali naenkrat uporabljati različno IKT, brez katere pouka na daljavo ni bilo mogoče izvesti. Čeprav je učitelj postal fizično ločen od učenca, mu po Toselliju (2020) še nikoli ni bil tako blizu, saj posameznika lahko doseže preko slušalke oziroma zvočnika in mu tako daje občutek, da govori samo z njim. Na ta način prihaja še bolj v ospredje individualizacija učenja in poučevanja. Avtor opozarja tudi, da pri poučevanju na daljavo IKT nikoli ne vsiljujemo, temveč jo uporabimo takrat, ko smo prepričani, da jo znajo učenci uporabljati. Čeprav so nekateri učenci vešči pošiljanja fotografij, pisanja sporočil, so njihove kompetence večinoma omejene le na osnovne veščine. Do leta 2020 večina učencev prvega in drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja ni uporabljala oblikovalnikov besedil (npr. MS Word) in elektronske pošte, ker jih za izvajanje učnega procesa niso potrebovali. Čeprav se za mlajše generacije, npr. učence osnovnih in srednjih šol, pojavlja izraz "digitalna generacija" (Digitalna Slovenija ..., 2016, str. 37), še to ne pomeni, da so njihove digitalne kompetence na visoki ravni. Zato je pri poučevanju na daljavo potrebno IKT uporabljati premišljeno in postopoma, pri tem pa vključevati tudi učbenike in druga tradicionalna učna sredstva in pripomočke. Toselli (2020) izpostavlja nekatere metode in oblike izobraževanja na daljavo, in sicer se najpogosteje uporablja izvedbo kontaktnih ur na daljavo v živo, družbena omrežja in oblikovane skupine za dopisovanje, elektronsko pošto, telefon, skupne dokumente v oblaku (Google Drive ali Office 365), avdio- in videoposnetke, videokanale in spletne strani. Vsa komunikacijska orodja (na spletu) delimo na sinhrona ali asinhrona. Forum in elektronska pošta sta asinhrona, ker komunikacija med udeleženci ne poteka v istem časovnem obdobju. Učitelji lahko izberejo ta način komuniciranja za posredovanje vnaprej posnete učne snovi, ki jo učenci usvojijo na individualen in samostojen način. Če pa komunikacija poteka istočasno, uporabljamo sinhrona orodja, ki se jih lahko učitelji poslužujejo pri poučevanju na daljavo za predstavitev razlage za vse učence hkrati po videokonferenčnem sistemu (Hrastinski, 2008; Zmazek, Pesek in Lipovec, 2020).

Za izvedbo poučevanja na daljavo lahko učitelji uporabljajo sisteme za upravljanje učnih vsebin (learning management systems), kot sta na primer Moodle in eAsistent, ki ga šole ponujajo preko svojih spletnih storitev ali v okviru Arnesa. Med videokonferenčnimi sistemi se priporoča Microsoft Teams, Skype in Zoom. To so sistemi vizualne

komunikacije, ki omogočajo avdiovizualno povezavo fizično ločenih uporabnikov. Za izvedbo videokonferenc potrebujemo pri napravi, povezani na splet, še zvočnike, mikrofona in kamero (Istenič Starčič, 2020; Priporočila osnovnim ..., 2020).

Priporočila za postopno in premišljeno uvajanje IKT, ki so zapisana v učnem načrtu za glasbeno umetnost (Holcar idr., 2011), za posredovanje vsebin navajajo na primer radio, televizijo, projektor, CD, MP3 in DVD-predvajalnik, računalnik, interaktivno tablo in drugo. Kako se bo IKT uporabljala v učnem procesu, morajo učitelji načrtovati že v učni pripravi in opredeliti v učnih ciljih ob upoštevanju učenčevih glasbenih izkušenj z IKT. Uporabljala naj bi se kot učno sredstvo za podajanje raznovrstnih glasbenih informacij, pri čemer naj se pri njihovi uporabi vloga učitelja pri izvajanju glasbenih dejavnosti ne zmanjšuje. Ob prehodu v drugo izobraževalno obdobje se predvideva, da imajo učenci več izkušenj in večje razumevanje elementarnih zakonitosti glasbenega jezika, kar učitelj upošteva pri načrtovanju uporabe IKT za izvedbo glasbenih dejavnosti. Prednost uporabe IKT je v učinkovitosti in ekonomičnosti njene uporabe tako za učitelja kot tudi učenca in se kaže predvsem "v prenosu, hranjenju in urejanju glasbenih vsebin in zvočnih zbirk, raziskovanju zvoka in zvočnega večglasja, v prenosu zvočnih predstav v glasbene zapise, iskanju informacij ter pri vzpostavljanju novih oblik socializacije in (glasbene) komunikacije med uporabniki sodobne tehnologije ter med uporabnikom in virom (glasbenih) informacij" (Holcar idr., 2011, str. 32).

Priporočila za uporabo IKT so zapisana tudi v učnem načrtu za likovno umetnost. IKT lahko vključimo pri oblikovanju na ploskvi, ob izdelavi fotomontaže, fotografije, animacije ali animiranega filma, pri izdelavi grafike v kombinirani tehniki ipd. Učitelj izbere računalniške programe, ki jih lahko učenci usvojijo hitro in tako najbolj učinkovito in ustvarjalno izkoristijo možnosti posameznega programskega orodja (Kocjančič F. idr., 2011). Če je IKT pri likovni umetnosti izbrana premišljeno, le-ta pripomore k spodbujanju splošne in likovne ustvarjalnosti (Kocjančič F., 2016). Za risarske in slikarske naloge se je v preteklosti veliko uporabljalo PC Paintbrush, za spodbujanje likovne igre pa se je uporabljalo Microsoftov program Fine Artist (Duh, 2001). Poleg računalnikov in računalniških programov lahko v katerikoli fazi učnega procesa likovne umetnosti uporabimo tudi tablico z dovolj velikim zaslonom, po možnosti z vključenim pisalom/risalom (stylus pen), ki omogoča natančnejše grafične rešitve. Z njo lahko učenci raziskujejo likovne vsebine, načrtujejo likovno delo ali pa realizirajo likovne izdelke. Delo z računalnikom in tablico se lahko dopolni še s fotoaparatom in pametnim telefonom (Kocjančič F., 2016). Učitelj lahko IKT uporabi kot motivacijsko orodje pri demonstriranju. Strokovnjaki so ugotovili (Dubovicki in Balen, 2018), da lahko učitelji z njeno premišljeno uporabo vplivajo na večjo motivacijo učencev v učnem procesu.

2 Metode

Namen in cilj raziskave je bil preučiti izvajanje medpredmetnih povezav med glasbeno in likovno umetnostjo na daljavo. V prispevku želimo predstaviti rezultate izvedenega intervjuja z učiteljicami in učitelji (v nadaljevanju učitelji), od katerih smo želeli izvedeti: "*Kako učitelji pri rednem pouku glasbene oziroma likovne umetnosti na daljavo medpredmetno povezujejo vsebine omenjenih predmetov?*"

Izvedli smo kvalitativno raziskavo. Za zbiranje podatkov smo uporabili deskriptivno ter kavalno-neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja. Za namen raziskave smo izvedli polstrukturirani intervju. Z učitelji smo opravili pogovor po spletni aplikaciji Zoom. S pogovorom smo želeli priti do konkretnih informacij o poučevanju na daljavo z medpredmetnim povezovanjem glasbenih in likovnih vsebin. Izvedli smo tudi kvalitativno analizo izdelkov učencev, s čimer smo ugotavljali učinkovitost izvedbe medpredmetnih povezav.

Dobljene odgovore smo obdelali po postopkih kvalitativne analize. Po transkripciji intervjujev smo glede na odgovore vprašanih določili enote kodiranja, definirali relevantne pojme in jih združili po skupnih pomenih.

V kvalitativni raziskavi, ki je potekala v šolskem letu 2020/2021, je sodelovalo 21 (87,5%) učiteljic in trije (12,5%) učitelji razrednega pouka naključno izbranih slovenskih osnovnih šol Obalno-Kraške statistične regije. Povprečna starost vprašanih učiteljev je bila 33,8 ($\pm 9,08$) leta. Povprečno število let poučevanja pa 11,2 ($\pm 10,5$).

3 Rezultati in razprava

Pri raziskovanju izpostavljenega problema smo dobljene odgovore glede na obseg, natančnost in kakovost opredelitve povezav razvrstili v dve kategoriji.

Slika 1

Navedbe učiteljev o medpredmetnem povezovanju vsebin pri glasbeni in likovni umetnosti, ki so jih izvajali na daljavo.

Prva je "povezovanje vsebin", ki smo jo razdelili še na podkategoriji – "implicitne navedbe" in "eksplicitne navedbe". V prvo podkategorijo smo vključili primere, ko so učitelji navajali splošne primere povezav (na primer: glasba in slikanje, risanje; poslušanje glasbe in kiparjenje). Pri tako navedenih primerih ni zaznati konkretnih pojmov

za povezavo glasbenih in likovnih vsebin. Drugo podkategorijo smo razdelili na dve podkategoriji – na “glasbene in likovne pojme” in “likovne motive”. Dobljene odgovore smo zajeli še v drugo kategorijo “medpredmetno povezovanje na daljavo”, ki smo jo razdelili na podkategoriji “sinhrona izvedba” in “asinhrona izvedba”.

Medpredmetno povezovanje vsebin glasbene oziroma likovne umetnosti

Učitelji, ki so sodelovali v raziskavi, so medpredmetne povezave večinoma izvajali preko glasbene umetnosti, kjer je glasbena umetnost imela nosilno vlogo, likovna umetnost pa poudarjeno in podporno vlogo. O vlogi predmetov pri medpredmetnem povezovanju sta pisala tudi avtorja Rutar Ilc in Pavlič Škerjanc (2010). Iz povedanega je bilo zaznati, da je razumevanje poudarjene oziroma podporne vloge učnega predmeta, vključenega v povezavo, večinoma neustrezno. Veliko učiteljev ni izkoristilo predmeta likovne umetnosti za transfer znanja in miselne strategije celostno, temveč so ga uporabili le za likovno izražanje motiva, kar se v praksi prepogosto razume kot ustrezna izvedba medpredmetne povezave. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi avtorica Birska (2016).

Pri analizi dobljenih odgovorov smo ugotavljali tudi, ali so bili primeri medpredmetnih povezav izvedeni preko pojmov ali nepojmovno. Analiza podatkov je pokazala, da učitelji v večini glasbene in likovne vsebine povezujejo nepojmovno (na primer: jesen v glasbeni in likovni umetnosti; pomlad in štirje letni časi ...). Izkazalo se je tudi, da se pri izvedbi povezav le-te pogosto izvajajo preko likovnega motiva (na primer: likovno izražanje na temo pesmi, ilustracija glasbene pravljice, izdelava glasbil, slikanje vrabcev, tapkanje belih snežink ob poslušanju različne programske glasbe ...), pri čemer se z realizacijo likovne naloge ne uresničujejo likovni cilji. Ugotovili smo, da se ne spodbuja prenosa glasbenega in likovnega znanja, pri čemer se onemogoča celostno razumevanje glasbenih in likovnih pojmov.

Slika 2

Likovno delo učenca 2. razreda: Zimska pokrajina

Na sliki 2 lahko opazimo primer medpredmetne povezave, ki je bila izvedena preko motiva na osnovi poslušanja programske glasbe (Vivaldi, Zima). Pri načrtovanju učitelj ni določil jasnih in konkretnih ciljev ter pojmov za medpredmetno povezovanje. S tako oblikovano nalogo učenci niso pridobili ničesar novega na kognitivnem področju pri likovni umetnosti. Uresničevali so se predvsem cilji glasbene umetnosti in likovno delo je služilo predvsem za popestritev ob poslušanju glasbe na izbrano temo, pri čemer je bil poudarek na upodobitvi motiva s stereotipnimi podobami in ne na spoznavanju ter povezovanju pojmov.

Na sliki 3 je predstavljen primer, pri katerem je učitelj upošteval posebnosti medpredmetnega povezovanja in načrtoval medpredmetno povezavo preko pojma svetlo-temno. Na glasbenem področju so učenci spoznavali svetle in temne tone, na likovnem področju pa so svetlo in temno prikazali s svetlenjem in temnenjem barve v tehniki tempera.

Slika 3

Likovno delo učenca 2. razreda: Zimska pokrajina

Izkazalo se je, da so bili nekateri likovni izdelki, ki so nastali doma, nadpovprečno dovršeni. Ugotovljeno je bilo, da likovni motivi niso bili upodobljeni v skladu z likovnim razvojem učencev, kar nakazuje na vpliv staršev na samostojno izvajanje likovnih nalog. Raziskava je razkrila neustvarjalno mišljenje pri upodobitvi likovnih motivov in rabo likovnih tehnik v likovnih delih učencev, ki niso značilne za otroke prvega in drugega izobraževalnega obdobja. O tej problematiki sta pisala tudi Duh in Vrlič (2003), ki poudarjata, da bi morali pri učencih v ustvarjalnem učnem procesu spodbujati raznovrstnost idej, iskanje novih možnosti in rešitev nalog, eksperimentiranje z likovnimi tehnikami in materiali ali z različnimi igranji na zvočila in podobno. To je bilo učencem s poseganjem staršev v njihov ustvarjalno-spoznavni proces onemogočeno. Učitelji so omenili, da so učenci svoje izdelke, tako glasbene kot likovne, pošiljali po elektronski pošti ali jih oddali v e-okolje, radi pa so jih pokazali tudi ob videokonferenčnem stiku. Učencem so starši pomagali ne samo pri izvajanju šolskih nalog, ampak tudi pri rokoivanju z IKT, kar je glede na starost učencev tudi razumljivo.

Sinhrono in asinhrono izvajanje medpredmetnega povezovanja vsebin glasbene in likovne umetnosti

Ugotovili smo, da so učitelji v večji meri uporabili asinhron način izvajanja učnega procesa, kjer je učitelj vsebino o novih glasbenih in likovnih pojmi posnel. Veliko intervjuvanih učiteljev je povedalo, da so pripravili zelo natančna pisna navodila o izvedbi učnega procesa, s katerimi so seznanili tako učence kot starše. Nekaj učiteljev je pri snemanju videonavodil za učence sprva potrebovalo pomoč družinskih članov, kasneje pa so posnetke pripravljali sami s pomočjo fotoaparata ali pametnega telefona. Nekateri učitelji posnetkov načrtovane pesmi niso iskali na spletu ali se predhodno posneli, temveč so se veliko raje pripravili na petje pesmi po videokonferenčnem sistemu. Učitelji so vsebine naložili v e-učilnico posameznega učnega predmeta, kamor so dodajali dokumente, izdelane v oblikovalnikih besedil ali predstavitevnih programih, in avdiovizualne posnetke. Asinhrono, vnaprej posnete razlage so priporočili tudi Kustec idr. (2020), da bi si učenci lahko posneto vsebino večkrat predvajali. Z opravljeno raziskavo pa smo ugotovili, da za učence prvega in drugega izobraževalnega obdobja pri glasbeni in likovni umetnosti ta način ni najprimernejši zaradi specifičnosti obeh področij (Holcar idr., 2011; Kocjančič F. idr., 2011), saj bi moral biti v učnem procesu dan poudarek na interakciji med učiteljem in učencem. Enosmerna komunikacija ne omogoča procesa, v katerem bi bili učenci usmerjeni v medpredmetno povezovanje in ustvarjalno mišljenje ter delovanje, o čemer je pisala tudi avtorica Tacol (2007). Zaradi pomanjkljive komunikacije lahko opazimo skromne rešitve medpredmetnih nalog, ki so jih izvedli učenci sodelujočih učiteljev v raziskavi.

Slika 4

Likovno delo učenca prvega razreda Panova piščal: upodobitev motiva s stereotipnimi podobami ter skromnim ritmičnim zaporedjem podob

Na sliki 4 opazimo primer neučinkovite medpredmetne povezave, ki je bila izvedena preko pojma ritem. Uresničevali so se predvsem cilji glasbene umetnosti, likovno delo je služilo predvsem kot popestritev pri oblikovanju in okraševanju zvočila. Pou-

darek je bil na upodobitvi motiva s stereotipnimi podobami in ne na spoznavanju ter povezovanju novega pojma, za katerega je značilno prikazovanje različnih ritmičnih zaporedij, ki se ves čas ponavljajo. Tega na večini likovnih del učencev ni opaziti, kar je razvidno na izpostavljenem primeru. Učitelji so premalo izkoristili tudi IKT, s katero bi lahko podkrepili celostno obravnavo pojma in uporabili raznovrstne možnosti pri likovnem izražanju z računalniškimi orodji, s katerimi bi lahko ustvarili različne ritme s programi, kot je MS Paint z multipliciranjem podob in oblik, spreminjanjem barv, zrcaljenjem ..., kot navajata Duh in Vrlič (2003).

Sinhrona izvedba učnega procesa, ki je bila sprva manj pogosta, je potekala po videokonferenčnem sistemu Zoom, manj s pomočjo Cisco Webexa, Microsoft Teamsa, Skypa in Jitsi Meet. Učitelji so pri tem načinu najprej glasbene vsebine (pojme) predstavili preko PowerPoint predstavitev. Tisti, ki so za pojasnitev izbrane vsebine uporabili audio- ali videoposnetke, so te predvajali po povezavi na PowerPoint predstavitev s pomočjo različnih programov (Windows Media Player, Glasba Groove, iTunes ipd.) ali preko povezav na spletu. Najpogosteje so uporabili Youtube. Le redki pa so za predvajanje glasbe uporabili CD-predvajalnik. Nekateri so uporabljali tudi interaktivna gradiva slovenskih založb (Državne založbe Slovenije, Mladinske knjige ali založbe RokusKlett), ki jih do takrat učenci niso uporabljali. Uporabo e-gradiv sta v preteklosti raziskovala Poznič in Pečjak (2017) in ugotavljala njihovo učinkovitost pri poučevanju in samostojnem učenju ter prišla do zaključkov, da je za njihovo učinkovito uporabo potrebno upoštevati predznanje učencev glede učnih vsebin, predhodnje izkušnje z e-gradivi ter spretnost interaktivnega upravljanja z elementi e-gradiv. Učitelji so povedali, da so imeli težave pri skupinskem muziciranju, saj je zaradi različno zmogljivih internetnih povezav prihajalo do zamika zvoka in hreščanja, zato so bili učenci prikrajšani za doživetje zvočnih slik (Oblak, 1999) ob skupinskem muziciranju. Za utrjevanje in preverjanje usvojenega znanja glasbenih vsebin na daljavo so nekateri učitelji izvedli tudi interaktivni kviz v e-učilnici. Podobno kot pri glasbeni umetnosti so likovne vsebine (pojme) obravnavali preko PowerPoint predstavitev. Eden izmed vprašanih je spodbudil razumevanje likovnih pojmov s pomočjo analize likovnih del, ki jih je vključil v PowerPoint predstavitev oziroma jih neposredno poiskal na straneh svetovnega spleta.

Ugotovili smo, da je večina učiteljev pri obeh načinih komunikacije z učenci upoštevala priporočila za uporabo IKT iz predpisanih učnih načrtov za glasbeno in likovno umetnost. Kot je razvidno iz teoretičnih izhodišč, je nekatera predlagana IKT v učnih načrtih, ki sta bila nazadnje posodobljena leta 2011, že zastarela (Holcar idr., 2011; Kocjančič F. idr., 2011). Ob vnovični izvedbi pouka na daljavo jeseni 2020 so za izvedbo pouka pogosteje predvideli sodobnejšo IKT, s katero so se seznanili v priporočilih iz smernic za uporabo IKT (Breznik in Eyer, 2020), kjer so zapisani tudi didaktični napotki za njihovo uporabo pri posredovanju glasbenih in likovnih vsebin. Učiteljem je bila nakazana možnost uporabe IKT pri ugotavljanju predznanja, preverjanju in ocenjevanju znanja z reševanjem na primer nalog iz e-gradiv, e-učbenikov, spletnih učilnic ali z uporabo aplikacij, kot sta na primer Socrativ in Kliker (to sta sistema za izdelavo nalog in sledenje odzivanju učencev v oblaku, kjer ti rešujejo kvize ipd.). Pri načrtovanju domačega dela pa bi lahko uporabili še snemanje, urejanje in montiranje zvoka in videa z aplikacijama Audacity ali OpenShot. Za usvajanje novih pojmov bi lahko uporabili e-gradiva v kombinaciji z delovnimi listi, didaktičnimi predlogami, apleti, podkasti, video- in audioposnetki na YouTubu ali na drugih spletnih straneh oziroma z raziskova-

njem različnih virov ali podatkovnih baz s spleta. V smernicah so navedeni tudi napotki za prikaz rezultatov dela učencev, ki jih lahko predstavijo na primer z oblikovanjem miselnih vzorcev, pojmovnih map s pomočjo aplikacij SimpleMind, X-Mind, Creately, Coggle, e-listovnika, svoje ustvarjalne glasbene zapise lahko predstavijo v programu MuseScore in z drugimi (Breznik in Eyer, 2020). Pri poučevanju likovnih vsebin bi lahko učitelji namesto sedaj že neobstoječih programov, ki jih omenja Duh (2001), uporabili osnovne programe, priložene operacijskim sistemom, kot na primer Microsoft Paint. Za virtualno predstavitev likovnih del pa bi lahko uporabili npr. prosto dostopno spletno programsko orodje Artsteps, ki omogoča oblikovanje virtualnih galerij. Večine te sodobne IKT večji del sodelujočih v naši raziskavi pri izvedbi medpredmetne učne ure ni izkoristil. Učinkovitost uporabe IKT pri izvajanju medpredmetnih povezav ni vedno odvisna od učiteljevih IKT-kompetenc, ampak tudi od interaktivnega gradiva, ki ga ponujajo založbe in ki lahko ali pa ne spodbuja celostno spoznavanje učnih vsebin, kar velja tudi za glasbeno in likovno področje. Ne smemo zanemariti niti dejstva, da nepoznavanje vsebin različnih predmetnih področij in nepoznavanje strategij medpredmetnega povezovanja lahko vodi do neučinkovitih in neustreznih medpredmetnih povezav, tudi če so učitelji visoko digitalno pismeni (*Razvitost digitalne družbe v Sloveniji v času pandemije*, 2020). Zato bi bilo smiselno učitelje spodbuditi k dodatnemu strokovnemu izobraževanju, na kar so opozorili tudi Jelovčan idr. (2020). Čeprav prihaja do večjega vključevanja IKT v vzgojno-izobraževalni proces, kot so ga zasnovali v dokumentu Digitalna Slovenija 2020 (2016), so učitelji povedali, da so imeli učenci pri izdelavi predvidenih nalog sprva težave tudi zaradi neustrezne ali neobstoječe IKT, kar z novim šolskim letom postopoma odpravljajo. Zato je zelo pomembno, da že pri načrtovanju razmislimo o načinu (strategiji) prenosa glasbenih in likovnih znanj in spretnosti s smiselno uporabo IKT v vzgojno-izobraževalni proces na daljavo. Tako bo izvedba medpredmetnih povezav bolj učinkovita, o čemer sta pisali tudi avtorici Birska in Kopačin (2020).

4 Sklep

Z vprašanji in nejasnostmi, ki se pojavljajo glede načrtovanja in izvajanja učnega procesa glasbene in likovne umetnosti za spodbujanje celostnega in trajnega učenčevega razvoja, ki bi učence motiviralo ter jih usmerilo v ustvarjalno izražanje, se učitelji zelo pogosto srečujejo. Z njimi so se srečevali že v preteklosti, ob novi, nepričakovani situaciji, ob prvem izvajanju učnega procesa na daljavo spomladi 2020, pa so se ta še pomnožila. Tako strokovni delavci kot učenci so se spopadli z novim, drugačnim načinom izvajanja pouka, na katerega niso bili pripravljeni.

S pomočjo dobljenih rezultatov kvalitativne analize smo dobili vpogled v načrtovanje in izvajanje povezav med predmetnima področjema glasbena in likovna umetnost, ki so se izvajala v prvem in drugem izobraževalnem obdobju na daljavo na nekaterih osnovnih šolah v Obalno-Kraški statistični regiji. Glede na razvrstitev odgovorov v kategorije in podkategorije se je izkazalo, da je še vedno zaznati šibko poznavanje posebnosti medpredmetnih povezav, saj smo iz navedenih primerov razbrali, da je večina učiteljev povezovala preko motiva. Nekateri učitelji pa so načrtovali medpredmetne

povezave preko pojmov, med katerimi so največkrat omenili ritem, pri čemer sta ime-la glasbena umetnost in uresničevanje njenih ciljev vodilno vlogo. Zato smo zaznali skromne izpeljave medpredmetnih nalog in pri tem pomanjkljivo uporabo IKT. Za zagotavljanje kakovosti izvajanja povezav in transfera znanja ter s tem večanje učinkov celostnega izobraževanja bi bilo smiselno več pozornosti nameniti ne samo dodatnemu strokovnemu izobraževanju, temveč tudi formalnemu izobraževanju učiteljev. Izobliko-vati bi bilo dobro konkretnejše primere, navodila oz. priporočila, ki bi dopuščala lažji pregled in več možnosti za izvedbo povezovanja in učinkovitejšega transfera znanja na obeh umetniških področjih.

Zanimal nas je tudi način izvedbe medpredmetnih povezav v novi digitalni real-nosti. Odgovore učiteljev smo razdelili v dve podkategoriji. Raziskava je pokazala, da so učitelji za izvedbo medpredmetnega učnega procesa uporabili asinhrono in sinhro-no podajanje učnih vsebin. Čeprav so v učnih načrtih obeh umetniških predmetov in smernicah za uporabo IKT, ki so jih dobili učitelji v letu 2020, zapisana priporočila za uporabo IKT, so le-te intervjuvanci premalo upoštevali. Za pojasnjevanje pojmov in drugih obravnavanih vsebin so sicer učitelji uporabili večkrat tudi interaktivna gradiva, ki pa niso spodbudila učinkovitih medpredmetnih povezav. V sklopu raziskave smo želeli izvedeti več tudi o načrtovanju in uporabi IKT pri učencih prvega in drugega izobraževalnega obdobja, s katero so morali izvesti medpredmetne naloge. Ne glede na njihove IKT-kompetence so učitelji s pričetkom novega šolskega leta učence na nov način poučevanja pripravili, v kar so vključili tudi njihove starše oziroma skrbnike. Iz-kazalo se je, da so pri realizaciji nalog pri nekaterih učencih sodelovali starši in vplivali na ustvarjalno mišljenje in izražanje učencev, s čimer so zavirali ustvarjalno-spoznavni razvoj svojih otrok. Iz pridobljenih podatkov smo razbrali, da likovna dela niso kazala značilnih rešitev, ki so vezane na razvojno stopnjo otrok, starih med šest in enajst let.

Za izboljšanje poučevanja na daljavo in da bodo medpredmetne povezave učinko-vite ob uporabi IKT, bi bilo potrebno razmisliti o spremembah in posodobitvah učnih načrtov obeh umetniških predmetov za osnovno šolo, v katerih bi bilo potrebno zapisati nove metode in oblike dela, omogočiti in predvideti inovativna in interaktivna digitalna učna okolja ter priporočila za smiselno uporabo sodobne IKT in svetovnega spleta. Posodobiti bi morali tudi strokovna interaktivna učna gradiva, ki so trenutno na voljo na spletnih straneh posameznih slovenskih založb tako, da bodo spodbujala učinkovite medpredmetne povezave obeh umetniških predmetov.

Barbara Kopačin, PhD, Eda Birsa, PhD

Cross-Curricular Integration of Music and Fine Arts

Due to events related to the health situation in March 2020, educational institutions had to adjust the organisation and implementation of the learning process (Kustec et al., 2020; Order on the Declaration of an Epidemic of the SARS-CoV-2 (COVID-19) Communicable Disease in the Territory of the Republic of Slovenia, 2020). They were confronted with questions about effective ways of conducting distance learning so that the knowledge acquired would be useful, lasting and holistic. It also provided an oppor-

tunity for a more effective integration of modern and innovative didactic approaches in teaching and learning. One of these is cross-curricular integration, which is a holistic didactic approach connecting the learning content, knowledge and learning skills of various subject areas (Sicherl Kafol, 2015). In practice, it has already been shown that teachers use cross-curricular links while teaching art subjects, but there were still ambiguities and inefficient connections employed that did not lead to the development of holistic knowledge (Birsa, 2016; Birsa and Kopačin, 2020). The cross-curricular connections of music or fine arts content and the transfer of knowledge can take place within one subject or separately within individual subjects. By planning cross-curricular connections, we avoid the fragmentation of the learning content, while at the same time ensure a holistic treatment of concepts, taking into account the prescribed curricula for music and fine arts (Birsa, 2018). Within the music class, from the aspect of cross-curricularity, we need to plan integration at the level of learning processes and goals (Sicherl Kafol, 2015). We need to include the transfer of learning procedures, as well as concepts, mental skills, emotions, attitudes, motivation ... In the field of fine arts, we can plan connections of contents and concepts of different subjects based on verbal or verbal and nonverbal interpretation at the same time (Tacol, 2007). Pupils thus establish mental strategies by evenly discussing the contents and concepts of subjects included in the cross-curricular connections (Duh, 2011). In practice, however, new content and concepts are introduced, experienced and understood mainly through non-verbal interpretation with the help of visual signs in works of art (Birsa and Kopačin, 2020).

The implementation of cross-curricular connections is not only tied to the school's physical space; the method and place of implementation depends on various other factors. In 2020, classes moved from school desks to pupils' homes. As a result, teachers had to conduct their pedagogical process over the Internet with information and communication technology (hereinafter ICT) playing a crucial role. When planning and implementing the distance learning process, they needed to think about the effective use of modern ICT, and assess what added value it brings. Based on this, they had to use it accordingly in their teaching practice. For a comprehensive understanding of the content of art subjects, and for an optimal transfer of knowledge, teachers must ensure the use of appropriate ICT and meaningful integration of areas of learning using all the senses (Brečko et al., 2008; Istenič Starčič, 2020; Šavli, 2006).

Recommendations for a gradual and thoughtful introduction of ICT are provided in the curriculum for the subject of music (Holcar et al., 2011), and include, among others, the use of radio, television, a projector, a CD, MP3 and DVD player, a computer, and an interactive whiteboard for knowledge transfer. ICT should be used as a learning tool to provide a variety of musical information without diminishing the role of the teacher. ICT should be used for transferring, storing and editing music content and sound collections; exploring sounds and sound polyphonies; recording performances; searching for music-related information; and establishing new forms of socialisation and (musical) communication between ICT users, as well as between users and the source of (musical) information (Holcar et al., 2011).

In the fine arts, ICT can be included in designing on a surface; in the production of photomontage, photography, animation or an animated film; in the production of graphics in a combined technique, etc. (Kocjančič F. et al., 2011). In addition to computers and computer programs, teachers can also make use of tablet computers with a

large enough screen, preferably with a stylus pen, which enables more accurate artistic expression. With ICT, pupils can research art content, plan art work, or realise art products. The use of computers and tablet computers can be supplemented with a camera and a smartphone (Kocjančič F., 2016).

This paper presents the findings and results of a qualitative study, which sought to determine whether and how teachers of the first and second educational period (pupils aged 6 to 11) implemented cross-curricular connections between the two art subjects during distance teaching online. We conducted semi-structured interviews and performed a qualitative analysis of pupils' products, thus determining the effectiveness of the implementation of cross-curricular connections. The study took place during the 2020/2021 school year with 21 (87.5 %) female and three (12.5 %) male primary school teachers from randomly selected primary schools in the Coastal-Karst Statistical Region of Slovenia.

In researching the highlighted problem, we classified the answers obtained according to the scope, accuracy and quality of the definition of cross-curricular connections into two categories. The first one is "linking content", which was further divided into the subcategories "implicit statements" and "explicit statements". The first subcategory included cases where teachers gave general examples of connections (for example: music – painting, drawing; listening to music – sculpting). In such cases, there are no concrete concepts for connecting music and art content. The second category was also divided into two subcategories: "musical and artistic concepts" and "artistic motifs". The obtained answers were also included in the category "cross-curricular connections at a distance", which was divided into the subcategories "synchronous implementation" and "asynchronous implementation".

The method thus provided insights into the planning and implementation of cross-curricular connections between the subjects of music and fine arts. Given the classification of responses, it turned out that there was still a weak understanding of the specifics of cross-curricular connections. The teachers who participated in the research mostly carried out cross-curricular connections through music, where the art of music played a leading role and fine arts a supporting role, which has already been observed in the literature (Rutar Ilc et al., 2010). The answers revealed that their understanding of the subjects' roles (leading or supporting) and their connection is mostly inadequate. Several teachers did not plan the cross-curricular strategy to holistically use the subject of fine arts to transfer knowledge, but used it only for the artistic expression of the musical motif, which in practice is too often understood as an appropriate implementation of the cross-curricular connection. Birsa (2016) also came to similar conclusions. However, some teachers also planned cross-curricular connections through concepts, among which rhythm was mentioned most often. But even in these cases, the subject of music and the realisation of its objectives played a leading role. Therefore, we detected modest derivations of cross-curricular tasks and a lack of the use of ICT. In order to ensure quality implementation of connections and knowledge transfer, and thus increase the effects of integrated education, it is necessary to further emphasise cross-curricular connections, not only during additional professional education, but also during formal teacher education. Teachers would benefit from more concrete examples, instructions or recommendations that would allow for easier review, as well as more opportunities for networking and a more efficient knowledge transfer in both fields of art.

We were also interested in the way cross-curricular connections were used in the new digital reality. Teachers' responses were divided into two subcategories. The study shows that teachers used both asynchronous and synchronous presentations of learning contents to carry out the cross-curricular learning process. Despite the fact that the curricula of both art subjects and the guidelines for the use of ICT provided to teachers in 2020 contained recommendations for their use, these were often not taken into account. In order to explain the concepts and other topics taught, the teachers used interactive materials, but they did not encourage effective cross-curricular connections. As part of the research, we were also interested in the planning and use of ICT for pupils to carry out cross-curricular tasks in the first and second educational period. With the beginning of the new school year in autumn 2020, teachers tried to prepare pupils for a possible second lockdown and taught them how to use different ICT tools. This process included parents as well. It turned out that parents participated in the tasks given to pupils and influenced their creative thinking and expression, thereby inhibiting the creative cognitive development of their children. From the obtained works, the consensus was that the works of art did not show typical solutions related to the developmental stage of children aged between 6 and 11.

In order to improve distance learning and make cross-curricular connections effective using ICT, changes and updates to the curricula of both art subjects for primary school should be considered. This should include describing new methods and forms of work, enabling and providing innovative and interactive digital learning environments, and recommendations for a meaningful use of modern ICT. In addition, professional interactive teaching materials that are currently available on the websites of Slovenian publishing houses should also be updated in such a way as to promote effective cross-curricular connections between the two art subjects.

LITERATURA

1. Baloh, B. (2015). Aplikativni vidik otrokovega pripovedovanja v predšolskem obdobju. *Revija za elementarno izobraževanje – Journal of Elementary Education*, 8(4), 5–27.
2. Baloh, B. in Cencič, M. (2018). Učni prostor kot spodbuda inovativnega učenja sporazumevalne zmožnosti otrok v vrtcu. V: Štemberger, T., Čotar Konrad, S., Rutar S. idr. (ur.). *Oblikovanje inovativnih učnih okolij = Constructing innovative learning environments* (str. 267–283). Koper: Založba Univerze na Primorskem.
3. Birsa, E. (2016). Transfer likovnega znanja in izkušenj v novo učenje. V: Omelčenko, S. (ur.). *Sučasni perspektivy osvity* (str. 283–294, 432–433). Horlivka: Institute for foreign languages.
4. Birsa, E. (2017). Primerjava učnih načrtov in vključenost priporočil za medpredmetno povezovanje likovnih vsebin. *Revija za elementarno izobraževanje*, 10(2–3), 163–180.
5. Birsa, E. (2018). Teaching strategies and the holistic acquisition of knowledge of the visual arts. *CEPS journal: Center for Educational Policy Studies Journal*, 8(3), 187–206.
6. Birsa, E. in Kopačin, B. (2020). Medpredmetno povezovanje glasbenih in likovnih vsebin v zamejskem šolstvu. V: Volk, M., Štemberger, T., Sila, A. idr. (ur.). *Medpredmetno povezovanje: pot do uresničevanja vzgojno-izobraževalnih ciljev* (str. 133–146). Koper: Založba Univerze na Primorskem.
7. Breznik, I. in Eyer, D. (2020). Smernice za uporabo IKT Glasbena umetnost v osnovni šoli in glasba v gimnaziji. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: https://skupnost.sio.si/pluginfile.php/919516/mod_folder/content/0/Posodobljene%20IKT%20smernice%20GUM%20_GLA_16.7.2020.pdf?forcedownload=1 (pridobljeno 18.06.2021).

8. Digitalna Slovenija 2020 – Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020. Digitalizacija Slovenije z intenzivno in inovativno uporabo IKT in interneta v vseh segmentih družbe. (2016). Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Strategija-razvoja-informacijske-druzbe-2020.pdf> (pridobljeno 17.06.2021).
9. Dubovicki, S. in Balen, J. (2018). Vpliv novih tehnologij na usvojenost učnih vsebin, motivacijo in zadovoljstvo. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 33(2), 156–173.
10. Duh, M. (2001). Računalnik pri likovni vzgoji: didaktični, vsebinski in organizacijski vidiki uporabe računalnika pri institucionalni likovni vzgoji. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
11. Duh, M. in Vrljič, T. (2003). Likovna vzgoja v prvi triadi devetletne osnove šole. Priročnik za učitelje razrednega pouka. Ljubljana: Rokus Klett.
12. Fogarty, R. (2009). *How to integrate the curricula*. Third Edition. Thousand Oaks: Corwin.
13. Holcar, A., Borota, B., Breznik, I. idr. (2011). Program osnovna šola. Glasbena vzgoja. Učni načrt. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-načiti/obvezni/UN_glasbena_vzgoja.pdf (pridobljeno 15.06.2021).
14. Hrastinski, S. (2008). Asynchronous and synchronous e-learning. *Educause quarterly*, 31(4), 51–55.
15. Huat See, B. in Kokotsaki, D. (2016). Impact of arts education on children's learning and wider outcomes. *Review of Education*, 4(3), 234–262.
16. Istenič Starčič, A. (2020). Izobraževalna tehnologija in izgradnja avtentičnega učnega okolja. Univerza na Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Univerza na Primorskem. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=116682> (pridobljeno 07.07.2021).
17. Jelovčan, G., Lekše, M., Baloh, B. idr. (2020). Pravljica v povezavi z gibalnim izražanjem skozi jezik in ob glasbi. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 35(2), 23–37.
18. Kocjančič F., N. (2016). Smernice za uporabo IKT pri predmetu Likovna umetnost. Delovna verzija. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: <https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/smernice-ikt-lum/files/assets/common/downloads/publication.pdf> (pridobljeno 15.06.2021).
19. Kocjančič F., N., Karim, S., Kosec, M. idr. (2011). Program osnovna šola. Likovna vzgoja. Učni načrt. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-načiti/obvezni/UN_likovna_vzgoja.pdf (pridobljeno 15.06.2021).
20. Kustec, S., Logar, V., Krek, M. idr. (2020). Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji v razmerah, povezanih s covid-19. Modeli in priporočila. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
21. Oblak, B. (1999). Glasbena slikanica 1: učbenik za prvi razred devetletne osnovne šole. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
22. Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije. (2020). Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2020-01-0532/odredba-o-razglasitvi-epidemije-nalezljive-bolezni-sars-cov-2-covid-19-na-območju-republike-slovenije%0A0-01-0532/odredba-o-razglasitvi-epidemije-nalezljive-bolezni-sars-cov-2-covid-19> (pridobljeno 17.06.2021).
23. Perger, A. (2018). Šolanje na domu v Sloveniji. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 33(3–4), 166–177.
24. Poznič, A. in Pečjak, S. (2017). Značilnosti dijakov in učnega okolja v povezavi z uspešnostjo pri e-učenju. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 32(1), 111–125.
25. Priporočila osnovnim in srednjim šolam za izvajanje izobraževanja na daljavo. (2020). Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-03-13-priporocila-osnovnim-in-srednjim-solam-za-izvajanje-izobrazevanja-na-daljavo/> (pridobljeno 15.06.2021).
26. Razvitost digitalne družbe v Sloveniji v času pandemije. (2020). Statistični urad Republike Slovenije objavil sveže podatke o razvoju digitalne družbe v Sloveniji 2020. Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-10-09-statisticni-urad-republike-slovenije-objavil-sveze-podatke-o-razvoju-digitalne-druzbe-v-sloveniji-2020/> (pridobljeno 24.08.2021).
27. Rutar Ilc, Z. in Pavlič Škerjanc, K. (2010). Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
28. Sardoč, M. (2004). Medpredmetno povezovanje vzgojno-izobraževalnega procesa v 9-letni osnovni šoli (evalvacijska študija: zaključno poročilo). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

29. Sicherl Kafol, B. (2015). Izbrana poglavja iz glasbene didaktike. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
30. Tacol, T. (2007). Creative Lessons of Visual Art Education. Bratislava: Digit, cop.
31. Tacol, T., Frelih, Č. in Henigman, V. (2012). Introduction Information Communication Technology to Visual Art Lessons and Learning Achievements. V: Šupšakova, B. (ur.). Art and Media in Education (str. 61–90). Bratislava: New challenges and opportunities.
32. Toselli, L. (2020). La didattica a distanza. Funziona, se sai come farla. Milano: Edizioni Sonda srl.
33. Zmazek, B., Pesek, I. in Lipovec, A. (2020). Edupedia.si oziroma razlagamo.si. UMniverzum. Interna revija Univerze v Mariboru, (12), 12.

*Dr. Barbara Kopačin (1975), docentka didaktike glasbe na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.
Naslov/Address: Pod vinogradi 8, 6311 Jagodje, Izola, Slovenija/Slovenia
Telefon/Telephone: (+386) 041 343 746
E-mail: barbara.kopacin@pef.upr.si*

*Dr. Eda Birsa (1976), docentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.
Naslov/Address: Hrvatini 179b, 6280 Ankaran, Slovenija/Slovenia
Telefon/Telephone: (+386) 031 260 802
E-mail: eda.birsa@pef.upr.si*